

Aan Provinciale Staten

ONDERWERP	Voortgang Aanvalsplan Grutto in Utrecht	TELEFOONNUMMER	+31618581087
DATUM	19-03-2024	E-MAILADRES	joeri.de.wit@provincie-utrecht.nl
DOCUMENTNUMMER	UTSP-1181547887-2574	DOMEIN/OPGAVE	LLO
VAN	Joeri de Wit	TEAM	NEL
		PORTEFEUILLEHOUDER	Sterk

Geachte leden van Provinciale Staten,

Essentie / samenvatting:

In deze Statenbrief wordt de voortgang van het Aanvalsplan Grutto in de provincie Utrecht toegelicht. Hiermee wordt gestand gedaan aan een toezegging aan Provinciale Staten van 11 mei 2022. In het Aanvalsplan Grutto is een landelijke aanpak beschreven om de neerwaartse trend van weidevogelpopulaties in Nederland te keren. In deze brief wordt ingegaan op de samenwerking in het kader van het Aanvalsplan, de verschillende instrumenten die uitgewerkt worden en de koppeling tussen het Aanvalsplan en het Utrechts Programma Landelijk Gebied. Daarnaast wordt er een doorkijk gegeven naar het komende jaar.

Inleiding

In de Statenvergadering van 11 mei 2022 hebben wij toegezegd u te informeren over de voortgang van het Aanvalsplan Grutto wanneer daar aanleiding voor is. Met deze brief doen wij deze toezegging gestand.

Weidevogelpopulaties nemen in Nederland al jarenlang gestaag af. Dit terwijl Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft voor deze vogels. Zo broedt ruim 80% van de wereldwijde populaties van de grutto, een belangrijke weidevogel, in Nederland. Veel weidevogels zijn daarnaast doelsoorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR), een Europese richtlijn waarmee lidstaten zich committeren aan het behalen van een gunstige staat van instandhouding voor deze soorten. In Nederland zijn de provincies verantwoordelijk voor het uitvoeren van het natuurbeleid, en daarmee is het aan de provincies om er alles aan te doen om weidevogelpopulaties in stand te houden.

Om de landelijke neerwaartse trend in veel weidevogelpopulaties tegen te gaan presenteerden Pieter Winsemius, It Fryske Gea, De Friese Milieufederatie en Vogelbescherming Nederland in 2020 het Aanvalsplan Grutto (AG). In dit plan staat een landelijke aanpak beschreven om in samenwerking met agrariërs, overheden en marktpartijen weidevogelleefgebied geschikter te maken en de robuustheid van weidevogelpopulaties te verbeteren. De grutto wordt hierbij als gidsoort gezien. Het idee is om in elke provincie enkele zogenaamde "Aanvalsplan Grutto-kansgebieden" te ontwikkelen waarin ten minste 1000 hectare geschikt weidevogelhabitat gerealiseerd wordt. Het beheer in deze gebieden kent verschillende vormen, variërend van natuur, zeer zwaar agrarisch natuurbeheer met

gedeeltelijke afwaardering, tot zwaar en licht agrarisch natuurbeheer. Het idee is dat, met de realisatie van deze AG-kansgebieden, er in de belangrijkste weidevogelgebieden in Nederland ten minste één kerngebied bestaat waarin weidevogels kunnen floreren en dat van daaruit de populaties zich kunnen herstellen. Als provincie Utrecht staan we volledig achter de intenties van dit plan en werken we sinds 2020 aan de uitvoering ervan.

Samenwerking

We werken op verschillende niveaus samen om het Aanvalsplan te laten slagen. Het Aanvalsplan is door de 7 weidevogelprovincies Friesland, Groningen, Overijssel, Gelderland, Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht gezamenlijk op IPO-niveau opgepakt. Deze provincies stemmen de realisatie van het Aanvalsplan onderling af en verschillende instrumenten worden in gezamenlijkheid uitgewerkt. Ook met de initiatiefnemers van het Aanvalsplan en andere belanghebbende partijen, zoals LandschappenNL en BoerenNatuur, wordt op IPO-niveau frequent samengewerkt. Er vindt tevens op bestuurlijk niveau overleg plaats over het Aanvalsplan Grutto.

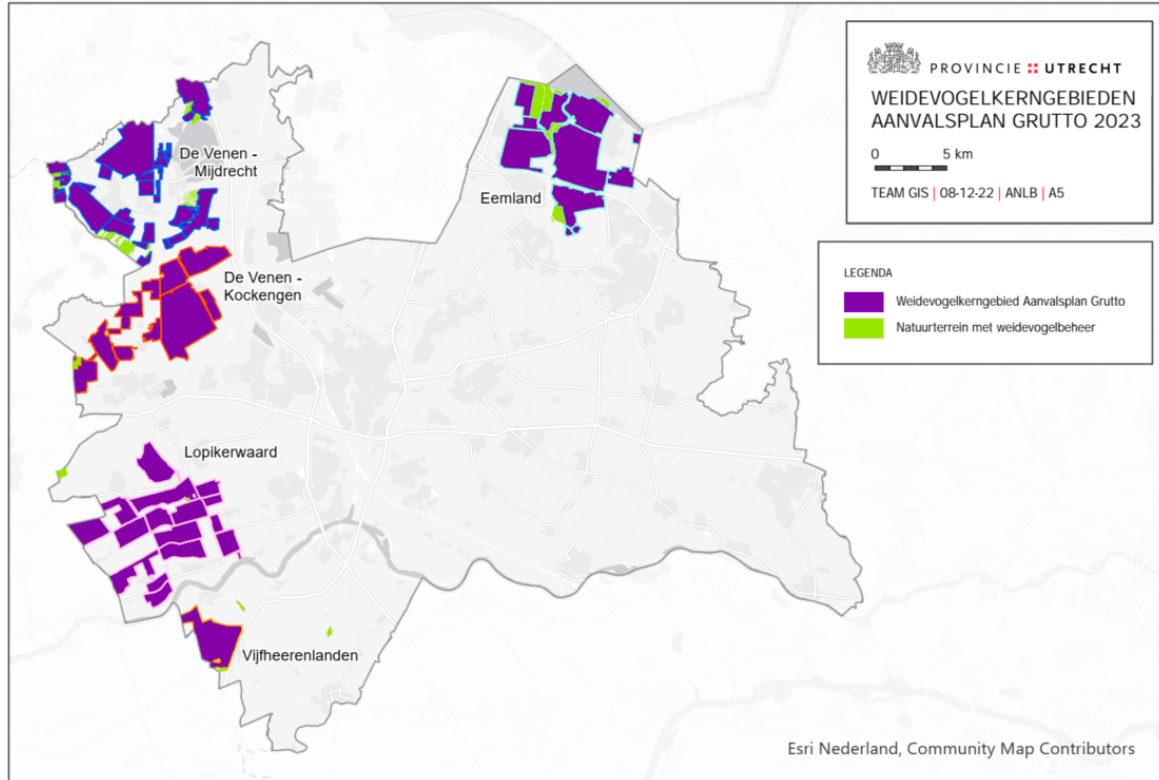
Op provinciaal niveau zijn gebiedspartijen, met name de agrarische collectieven, vanaf het begin aangehaakt. In 2024 is er een overleg van een meer structureel karakter gestart met de agrarische collectieven over het Aanvalsplan. De ervaringen uit dit overleg zijn positief en vormen een goede basis om verdere stappen te zetten. Onze insteek is om later dit jaar meer gebiedspartijen uit te nodigen bij dit overleg, zoals de Faunabeheereenheid en de terreinbeherende organisaties. Op die manier hopen we de uitwerking van het Aanvalsplan ook op provinciaal niveau verder te kunnen concretiseren.

Het Aanvalsplan heeft ook een plek gekregen in het concept Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) en in de maatregelpakketten (zie ook het kopje 'Aanvalsplan Grutto in het Utrechts Programma Landelijk Gebied').

Voortgang Aanvalsplan Grutto in Utrecht

In Utrecht zijn 5 gebieden begrensd als kansgebieden voor het AG (zie ook figuur 1):

- Eemland
- De Venen – Mijdrecht
- De Venen – Kockengen
- Lopikerwaard
- Vijfheerenlanden

Figuur 1: Kaart met begrenzing van de 5 Aanvalsplan Gruttogebieden (paars) en nabijgelegen NNN-natuurterreinen met weidevogelbeheer (groen)

In deze gebieden is in 2023 ingezet op uitbreiding en verzwaring van het weidevogelbeheer via de subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Hiervoor was €1.5 miljoen per jaar extra beheersubsidie beschikbaar vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Dit is naar tevredenheid gegaan, in alle vijf de gebieden zijn de middelen weggezet en is het beheer uitgebreid en/of verzwakt. Verzwaring en uitbreiding van het agrarisch weidevogelbeheer is een belangrijke stap in de ontwikkeling van de AG-gebieden. Je ziet een duidelijke professionaliseringsslag en grote ambities bij de meeste agrarische collectieven. Of dit ook direct resulteert in een verbetering van de weidevogelstand valt niet met zekerheid te zeggen. Wel laten onze eigen monitoringsresultaten en die van de collectieven van de afgelopen 6 jaar zien dat weidevogelpopulaties in Utrecht langzaam lijken te stabiliseren, en in sommige gebieden zelfs toenemen. In 2024 laten wij opnieuw een vlakdekkende weidevogelmonitoring uitvoeren, waarin we deze positieve trendbreuk hopen terug te zien.

Naast het uitbreiden en verzwaken van het ANLb wordt er in het AG nadrukkelijk gezocht naar andere instrumenten om realisatie van de gebieden te bewerkstelligen en weidevogelbeheer aantrekkelijker te maken voor agrariërs. Helaas is de ontwikkeling hiervan niet zo snel gegaan als gehoopt en zijn er op dit moment nog weinig instrumenten naast het ANLb. Hieronder volgt een overzicht van de voortgang van de belangrijkste instrumenten.

- Subsidieregelingen voor niet-productieve investeringen ten behoeve van weidevogelbeheer. Om het ANLb-beheer te kunnen uitvoeren zijn er niet-productieve investeringen nodig. Zo hebben collectieven bijvoorbeeld plasdraspompen nodig om percelen onder water te kunnen zetten, drones en wildcamera's om weidevogels en predatoren te monitoren en predatierasters om de belangrijkste percelen te kunnen beschermen. Aangezien het ANLb enkel voorziet in een subsidie voor het uitvoeren van beheer, is hier aparte financiering nodig. Hiervoor hebben we in 2023 en in 2024 respectievelijk €400.000 en €150.000 provinciaal geld opengesteld via de subsidieregeling 'Investerings agrarisch natuurbeheer (AVP)', waar de collectieven gebruik van hebben gemaakt. Daarnaast is er vanuit het GLB circa €2 miljoen aan Europese middelen beschikbaar gesteld, waarvoor een openstelling voor eind 2024 op de planning staat. Met deze grote openstelling, die overigens niet exclusief voor AG-gebieden is bedoeld, hopen we de collectieven voor de komende jaren te kunnen voorzien in hun behoeftes.
- Langjarige beheercontracten. In de afgelopen beheerperiode (2016-2022) was het mogelijk om ANLb-beheercontracten voor slechts 6 jaar af te sluiten. Om weidevogelbeheer langdurig te borgen hebben wij als provincie behoefte aan de mogelijkheid om langjarige beheercontracten van 12 jaar of langer af te sluiten. Ook agrariërs kunnen behoefte hebben aan langjarige zekerheid via dit soort contracten. Voor de nieuwe ANLb-periode is daarom nadrukkelijk aan dit instrument gewerkt, met gedeeltelijk succes. Het is nu vanuit Europees beleid en regelgeving mogelijk om 12-jarige contracten af te geven. De technische toepassing hiervan (hoe zo'n constructie bijvoorbeeld in de huidige beschikkingen moet landen) wordt op IPO-niveau uitgewerkt. Daarnaast wordt er onderzocht hoe en door welke partij de financiële garantie voor de 6 extra beheerjaren kan worden vormgegeven, omdat voor die jaren op het moment van het aangaan van dergelijke langjarige contracten nog geen duidelijkheid bestaat over de beschikbaarheid van Europese middelen. Ook wordt er op IPO-niveau uitgezocht of er op den duur nog langere contracten afgesloten kunnen worden, maar dit zal op zijn vroegst in de nieuwe ANLb-periode na 2028 mogelijk zijn.
- Gedeeltelijke afwaarderingsregeling. De provincie Friesland heeft in 2023 een pilot gedraaid met een regeling voor het gedeeltelijk afwaarderen van agrarisch gronden ten behoeve van weidevogels. Er is circa 100 ha agrarische grond afgewaardeerd voor gemiddeld 20-30% van de grondwaarde, waarbij de agrarische functie van de grond behouden bleef. Er was dus geen sprake van functieverandering naar natuur. Na afwaardering werd een kwalitatieve verplichting gevestigd op de grond, waarin verplichtende voorwaarden opgenomen zijn om de kwaliteit van de grond voor weidevogels langdurig te borgen. De insteek van de regeling is dat er na afwaardering ook nog ANLb-beheer op afgesloten kan worden. Deze regeling is interessant voor de provincies omdat het ons de mogelijkheid geeft om de kwaliteit van de beste weidevogelpercelen langdurig te verzekeren. Als er op deze percelen tevens ANLb-beheer wordt uitgevoerd, kunnen deze gronden een zeer waardevolle toevoeging vormen voor de 5 AG-gebieden. Voor agrariërs kan dit interessant zijn, omdat zij een eenmalige kapitaalinjectie krijgen zonder dat ze de agrarische functie van hun grond verliezen. Er zullen uiteraard wel beperkingen gelden voor het gebruik van deze grond, afhankelijk van de verplichtende voorwaarden die gesteld worden in de kwalitatieve verplichting.

Wij onderzoeken nu in samenwerking met Friesland en andere weidevogelprovincies of we deze subsidieregeling ook in Utrecht kunnen uitwerken en gebruiken.

- CO₂-vervaardingsinstrumenten. Er zijn verschillende regelingen waarmee een reductie van CO₂-uitstoot beloond kan worden, zoals de Valuta voor veen-regeling. Deze reductie wordt vaak bewerkstelligd door een verhoging van de waterstand, waarmee het van toegevoegde waarde kan zijn voor de AG-doelen. Voor Utrecht lijkt de waarde echter gelimiteerd, doordat waterstanden in Utrecht gemiddeld gezien al relatief hoog zijn. Utrechtse collectieven onderzoeken de mogelijkheden wel, maar zijn hier nog niet erg enthousiast over. Deze veelal landelijke regelingen bestaan grotendeels al en vragen weinig verdere uitwerking. Ze zijn niet gebonden aan het Aanvalsplan Grutto, elke agrariër die aan de voorwaarden voldoet kan er in principe aan meedoen. Daarnaast is onze invloed als provincie op de uitwerking van deze regelingen beperkt. Wel blijven wij ontwikkelingen op de voet volgen.
- Stimuli vanuit marktpartijen. In het Aanvalsplan wordt nadrukkelijk gesproken over de bijdrage die marktpartijen kunnen leveren. Er kan gedacht worden aan een rentekorting bij de bank of een hogere melkprijs voor agrariërs die actief meedoen aan het Aanvalsplan Grutto. Vooralsnog gaan gesprekken hierover met marktpartijen moeizaam en zijn er nog geen concrete resultaten of koppelingen gelegd met het Aanvalsplan Grutto. Hier is nadrukkelijk aandacht en energie voor vanuit de initiatiefnemende partijen van het Aanvalsplan. Wij blijven hierover op IPO-niveau geïnformeerd en praten waar nodig ook op bestuurlijk niveau mee.

Aanvalsplan Grutto in het Utrechts Programma Landelijk Gebied

De doelen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) sluiten met name in het veenweidegebied nauw aan bij de doelen van het Aanvalsplan. Denk bijvoorbeeld aan vernatting, extensivering en verbetering van de biodiversiteit. Het verhogen van het grondwaterpeil in veenweidegebied en het verminderen van de stikstofuitstoot (extensiever bedrijf), maar ook de ontwikkeling naar een toekomstbestendig verdienmodel voor de agrariër passen naadloos onder zowel het NPLG als het Aanvalsplan. Er liggen dan ook veel kansen om de doelen van het Aanvalsplan rechtstreeks te verbinden met de doelen van het NPLG. In Utrecht hebben we het Aanvalsplan daarom opgenomen in het concept Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). Het Aanvalsplan is voornamelijk gekoppeld aan de NPLG-opgaven voor het veenweidegebied (met name vernatting) en de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) waarvoor duizenden hectares aan extra beheerd gebied moet worden gerealiseerd. In het concept-UPLG is een kostenpost van €170 miljoen opgenomen voor de realisatie van 5 AG-gebieden. Dit geld is bedoeld voor alle agrarische maatregelen die genomen moeten worden, variërend van inrichting tot uitbreiding en verzwaring van beheer.

Omdat het Transitiefonds nog niet helemaal zeker is, heeft het ministerie van LNV via een nota van wijziging ontwerp-begroting 1,28 miljard euro beschikbaar gesteld voor de twaalf provincies om te werken aan een toekomstbestendig en gezond landelijk gebied. Provincies doen dit via maatregelpakketten. In deze maatregelpakketten moeten concrete no-regretmaatregelen opgenomen worden waarmee van 2024 t/m 2026 gestart kan worden. Wij hebben maatregelen in het kader van het Aanvalsplan Grutto een plek gegeven in het maatregelpakket Reductie Broeikasgasuitstoot Veenweiden, waar ook de 5 AG-gebieden onder vallen. Op deze manier hopen we in Utrecht de realisatie van de 5 AG-gebieden al vóór 2027 een impuls te kunnen geven. Of er ook middelen aan ons toegewezen worden voor deze maatregelen hangt af van de beoordeling van het maatregelpakket door het ministerie van LNV. Het blijkt namelijk dat alle provincies alleen nog aanpassingen kunnen doen aan de reeds ingediende maatregelpakketten 'WEcR I'. Dit betekent dat er geen ruimte meer is voor het indienen van nieuwe projecten om aanspraak te maken op het bedrag van 1,28 miljard. In het maatregelpakket Reductie Broeikasgasuitstoot Veenweiden van juli 2023, waren de maatregelen voor Aanvalsplan Grutto nog niet expliciet opgenomen. Mede naar aanleiding van de Osingabrief op 23 oktober 2023, zijn er nu wel maatregelen opgenomen voor de VHR-opgave en het Aanvalsplan Grutto. Dit was namelijk een van de aanbevelingen vanuit de Osingabrief voor dit maatregelpakket. Echter is het dus nog niet helemaal zeker of deze maatregelen op financiering kunnen rekenen voor de aanstaande verdeling van 1,28 miljard. Dit zal dit voorjaar blijken. Mochten de maatregelen voor Aanvalsplan Grutto hieruit niet gefinancierd worden, kunnen zij mogelijk wel op financiering rekenen in een volgende ronde van maatregelpakketten, waar nog wel budget voor moet worden vrijgemaakt door het ministerie.

Vervolgprocedure / voortgang:

In 2024 werken we verder aan de realisatie van de 5 AG-gebieden en aan de verbetering van weidevogelgebieden in het algemeen. We werken verder aan verschillende instrumenten, zoals de afwaarderingsregeling en langjarige beheercontracten, en willen eind 2024 een grote subsidie openstellen om de aanschaf van niet-productieve investeringen ten behoeve van onder andere weidevogelbeheer mogelijk te maken. We zorgen dat het Aanvalsplan Grutto een plek krijgt in het UPLG en de gerelateerde maatregelpakketten om op die manier financiële middelen voor het Aanvalsplan te borgen. We continueren de gesprekken met de agrarische collectieven en willen in de loop van 2024 ook de samenwerking met andere gebiedspartijen intensiveren. Wij zullen u blijven informeren over de verdere voortgang van het Aanvalsplan Grutto wanneer daar aanleiding voor is.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen